

Ulkoasiainvaliokunta

Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunnan kertomus Euroopan neuvoston parlamentaarisen yleiskokouksen toiminnasta vuonna 2018

JOHDANTO

Vireilletulo

Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunnan kertomus Euroopan neuvoston parlamentaarisen yleiskokouksen toiminnasta vuonna 2018 (K 23/2018 vp): Asia on saapunut ulkoasiainvaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- puheenjohtaja, Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunta Maria Guzenina
- kansainvälisten asiain neuvos, valtuuskunnan sihteeri Gunilla Carlander

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Euroopan neuvosto on järjestö, joka keskittyy ihmisoikeuksien, demokratian ja oikeusvaltiokehityksen edistämiseen. Tärkeimpinä keinoina tässä työssä ovat sitovat sopimukset ja niiden täytäntöönpanon valvonta. Euroopan neuvosto täyttää tänä vuonna 70 vuotta. Suomi on ollut järjestön jäsen 30 vuotta.

Kertomusvuoden marraskuussa Euroopan neuvoston ministerikomitean puheenjohtajuus siirtyi Suomelle puolen vuoden ajaksi. Ministerikomitea on Euroopan neuvoston päätöksentekuelin. Parlamentaarinen yleiskokous on neuvoa-antava ja aloitteita tekevä toimielin, joka koostuu jäsenmaiden parlamenttien nimeämistä kansanedustajista. Suomen yleiskokousvaltuuskunnassa on viisi varsinaista ja viisi varajäsentä.

Edellisvuoden tavoin on Euroopan neuvosto ollut kertomusvuonna 2018 merkittävien haasteiden edessä. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan merkittävien Euroopan neuvoston kohtaamista poliittisista ja myös taloudellisista kriiseistä koskee Venäjän osallistumista järjestöön. Kertomuksesta käy ilmi kriisin alkaneen, kun Euroopan neuvoston parlamentaarinen yleiskokous (PACE) määräsi vuonna 2014 Venäjän PACE-valtuuskunnalle mm. äänioikeuteen liittyviä sanktioita Ukrainan kriisistä johtuen. Venäjä ei ole tämän jälkeen osallistunut parlamentaarisen yleiskokouksen toimintaan. Vuonna 2017 Venäjä ilmoitti, ettei se maksa jäsenmaksujaan järjestölle, mikäli sille ei palauteta täysią osallistumisoikeuksia yleiskokoukseen. Maksamattomia jäsenmaksuja on

Valiokunnan mietintö UaVM 15/2018 vp

kertynyt yli 59 miljoonaa euroa. Euroopan neuvoston peruskirjan mukaan ministerineuvosto voi evätä valtion osallistumisoikeuden ministerineuvostoon ja parlamentaariseen yleiskokoukseen maksamattomien jäsenmaksujen vuoksi. Tätä voidaan tarkastella kahden vuoden kuluttua maksujen maksamatta jäämisestä. Venäjän kohdalla määräaika täyttyy tämän vuoden kesäkuussa.

Ulkoasiainvaliokunta pitää Venäjän osallistumiskysymyksestä syntynyttä tilannetta vakavana. Valiokunta pitää selvänä, että kaikkien Euroopan neuvoston jäsenvaltioiden on huolehdittava jäsenyysvelvoitteistaan. Samalla kuitenkin on huolehdittava, että vältetään tilanne, jossa Venäjä irtautuisi järjestöstä kokonaan. Venäjän lähtö Euroopan neuvostosta olisi menetys kaikille osapuolille, ja sillä olisi heikentävä vaikutus sääntöpohjaiseen kansainväliseen järjestykseen. Jos Venäjä eroaisi Euroopan neuvostosta, jäisivät venäläiset vaille Euroopan ihmisoikeussopimuksen ja sen valvontajärjestelmän suojaa. Valiokunnan saaman asiantuntija-arvion mukaan Venäjä toimeenpanee Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen (EIT) tuomioita verraten hyvin, joten Venäjän jättäytyminen Euroopan neuvoston ulkopuolelle olisi myös tästä näkökulmasta katsottuna hyvin valitettavaa. Valiokunta tukee kriisin ratkaisupyrkimyksiä ja tunnistaa Suomeen kohdistuneet odotukset ministerikomitean puheenjohtajamaana. Valiokunta korostaa yhteistyön merkitystä ministerikomitean ja parlamentaarisen yleiskokouksen välillä sekä jäsenvaltioiden ja sidosryhmi- en välillä.

Venäjän maksamattomat jäsenmaksut, mutta myös Turkin päätös luopua suuren maksajamaan asemasta ja palata tavanomaisen maksajan rooliin, ovat johtaneet siihen, että järjestö on joutunut tekemään merkittäviä säästötoimenpiteitä. Edelleen niukkenevien resurssien tilanteessa valiokunta korostaa, että erityisen tärkeää on huolehtia järjestön perustehtävistä ihmisoikeuksien, oikeusvaltion ja demokratian saralla.

Kertomusvuotta leimasi vakava huoli Euroopan demokratian tilasta ja jakolinjojen syventymisestä. Ulkoasiainvaliokunnan saaman selvityksen mukaan Euroopan neuvoston ihmisoikeus- ja oikeusvaltiojärjestelmää haastetaan yhä avoimemmin. Yleiskokouksen monitorointikomitean seurannassa olivat kertomusvuonna Albania, Armenia, Azerbaidzhan, Bosnia ja Hertsegovina, Georgia, Moldova, Serbia, Turkki, Venäjä ja Ukraina. Lisäksi yleiskokous on esittänyt huolensa Puolan demokraattisten instituutioiden toiminnasta ja käsittelee tätä aihetta alkuvuodesta 2019. Myös Unkarin tilanne on ollut esillä yleiskokouksessa vuonna 2018. Ulkoasiainvaliokunta pitää jäsenvelvoitteiden seurantaan yleiskokouksen toiminnan olennaisena osana. Valiokunta korostaa, että jäsenyys Euroopan neuvostossa on kannustanut siihen kuuluvia ja siihen liittyneitä maita jatkamaan uudistuksia järjestön perustehtävään liittyvillä alueilla. Uudistusten seurantaan varten yleiskokous kehitti 1990-luvulla oman parlamentaarisen seurantamekanismin monitorointikomitean muodossa. Valiokunta toteaa, että tiivis yhteistyö monitorointikomitean ja seurannassa olevien valtioiden välillä voi edistää tarvittavien uudistusten tunnistamista ja toimeenpanoa seurannassa olevissa valtioissa. Valiokunta pitää huolestuttavana kehityssuuntaa, jossa Euroopan neuvoston jäsenvelvoitteiden täyttäminen on puutteellista yhä useampien jäsenvaltioiden taholta. Järjestön periaatteiden ja päätösten kyseenalaistaminen uhkaa järjestön toimintaedellytyksiä.

Yleiskokouksen monitorointikomitean työkalupakkiin kuuluu myös parlamentti- ja presidentinvaalien tarkkailu komitean seurannassa olevissa maissa. Yleiskokouksen lähettämät valtuuskunnat seurasivat kertomusvuonna presidentinvaaleja Azerbaidzhanissa, Montenegrossa ja Georgianissa, parlamenttivaaleja Bosnia ja Hertsegovinassa ja Armeniassa sekä presidentin- ja parla-

Valiokunnan mietintö UaVM 15/2018 vp

menttivaaleja Turkissa. Kaikki kyseiset vaalitarkkailut tehtiin yhteistyössä Etyjin parlamentaarisen yleiskokouksen ja Odihrin kanssa. Ulkoasiainvaliokunta on johdonmukaisesti todennut pitävänsä tätä yhteistyötä tärkeänä, jottei syntyisi erimielisyyksiä siitä, miten hyvin vaaleissa on noudatettu oikeusvaltioperiaatetta.

Kertomuksen mukaan yleiskokous on vuonna 2018 kiinnittänyt huomiota monien jäsenmaiden haluttomuuteen tehostaa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen (EIT) päätösten täytäntöönpanoa. Ulkoasiainvaliokunta yhtyy kertomuksessa ilmaistuun näkemykseen, että Euroopan neuvoston ministerikomitean tulee välttää toimia, joilla heikennettäisiin tuomioistuimen riippumattomuutta, ja että sen tulisi hyödyntää kaikkia käytössään olevia keinoja päätösten implementoinnin varmistamiseksi sekä vahvistaa käytäntöjään päätösten täytäntöönpanon seurannassa.

Kertomusvuonna 2018 Suomen valtuuskunta jatkoi aktiivista työtään yleiskokouksessa. Valiokunta pitää merkittävänä sitä, että valtuuskunnan jäsenet ovat saaneet useita luottamustehtäviä esimerkiksi yleiskokouksen komiteoissa ja alakomiteoissa.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan Suomen ministerineuvoston puheenjohtajakauden keskeinen tavoite on vahvistaa Euroopan neuvoston perustyötä ihmisoikeuksien, oikeusvaltion ja demokratian saralla. Valiokunta pitää valittua painopistettä oikeana, Euroopan neuvoston perustehdävät ovat Suomen ulkopoliittikan keskeisiä tavoitteita. Valiokunta toteaa lopuksi pitävänsä Suomen puheenjohtajakautta ministerikomiteassa tärkeänä mahdollisuutena myös parlamentaarisen yleiskokouksen Suomen valtuuskunnan kannalta huomion keskittyessä puheenjohtajamaahan. Valiokunta pitää yhteistyötä ministerikomitean ja yleiskokouksen vastuutahojen välillä kiitettävänä. Tämä lisää Suomen mahdollisuuksia puheenjohtajana vaikuttaa Euroopan neuvoston toimintaedellytysten vahvistamiseen kestäväällä tavalla.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Ulkoasiainvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy kannanoton kertomuksen K 23/2018 vp johdosta.

Valiokunnan kannanottoehdotus

Eduskunnalla ei ole huomautettavaa kertomuksen johdosta.

Valiokunnan mietintö UaVM 15/2018 vp

Helsingissä 12.2.2019

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Matti Vanhanen kesk
varapuheenjohtaja Pertti Salolainen kok
jäsen Sirkka-Liisa Anttila kesk
jäsen Paavo Arhinmäki vas
jäsen Simon Elo sin
jäsen Tiina Elovaara sin
jäsen Pekka Haavisto vihr
jäsen Seppo Kääriäinen kesk
jäsen Tom Packalén ps
jäsen Mikko Savola kesk
jäsen Jutta Urpilainen sd
jäsen Stefan Wallin r
varajäsen Antti Lindtman sd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Jonna Laurmaa